

Ensemble Variances

o.l.v. Thierry Pécou

La Voie de la Beauté, un concert-rituel

- zaterdag 21 september | 17.00 - 18.30 uur
SINT JANSKERK

Katarina Livljanić mezzosopraan

Irina de Baghy mezzosopraan

ENSEMBLE VARIANCES

Thierry Pécou dirigent, piano

Anne Cartel fluit | **Carjez Gerretsen** klarinet

Nicolas Prost saxofoon | **David Louwerse** cello

Laurene Durantel contrabas | **Elisa Humanes**

slagwerk | **Marie Vermeulin** piano (Fender Rhodes)

Thierry Pécou 1965

- Chö, un rituel tibétain (1993-1998)
voor basklarinet en piano, altfluit, cello en slagwerk
- Danse en cercle (2016) voor pauken

korte onderbreking

- Femme changeante, cantate des Quatre Montagnes (2015) voor 2 alten en ensemble op een libretto van Sylvie Blasco, gebaseerd op mythen en gezangen van de Navajo's

NEDERLANDSE PREMIÈRES

*Een co-productie met het Festival d'Ambronay,
Das deutsch-französisches Kulturfestival Arabesques
en Théâtre de Cornouaille - Quimper,
in partnership met Ensemble Dialogos.*

bidden & smeken

19 - 22 sept 2019

La Voie de la Beauté, un concert-rituel

Dit programma is opgebouwd als een ritueel rond een belangrijk spiritueel symbool in culturen en religies over de hele wereld: de cirkel. Niet alleen door gebruik te maken van muzikale verwijzingen naar Amerikaans-Indiaanse en Tibetaanse gezangen en ceremoniën, maar ook door het gebruik van de fysieke ruimte. De musici creëren een atmosfeer waarin het publiek wordt uitgedaagd om los te laten, om in een staat te komen waarin 'men voelt dat alles klopt', aan de hand van een fascinerende andere kijk op het leven, op gezondheid en spiritueel welbevinden.

Chö

Op de buitenmuren van bijna elke Tibetaanse boeddhistische tempel bevindt zich een schildering van het levenswiel. Het is een van de meest bekende boeddhistische symbolen voor het cyclische bestaan. Wanneer we ons vasthouden aan en fixeren op een 'zelf' en op onze ervaringen, zullen we nooit in staat zijn ons te bevrijden van deze voortdurend zich herhalende cyclus van geboorte en dood.

In het sextet *Chö* brengt Pécou oude boeddhistische rituelen van de andere kant van de aarde in het hier en nu. Chö betekent letterlijk 'het snijden' (dwars door het ego). Door het gebruik van speciale technieken imiteren de basklarinet en de piano in deze compositie geluiden van traditionele Tibetaanse instrumenten.

zaterdag 17.00

Danse en cercle

Danse en cercle voor vijf pauken verwijst naar tribale ceremoniën van de oorspronkelijke Noord-Amerikaanse Indianen, naar cirkeldansen die in verband staan met de aarde, het landschap en de geestelijke wereld. De bekende medicijnman Black Elk (Zwarte Eland) gaf een mooie uitleg van het belang van het symbool van de cirkel: 'Je hebt gezien dat alles wat een Indiaan doet in een cirkel wordt gedaan, en dat is omdat de Kracht van de Wereld altijd in cirkels werkt, en omdat alles ernaar streeft om rond te zijn' (uit *Zwarte Eland Spreekt*). De puls, die in de oorspronkelijke dansen feitelijk de hartslag weergeeft, bepaalt het karakter van de muziek, waarin de klankmogelijkheden van het instrument en de indringende kracht van de slagen op de pauken worden uitgebuit.

Femme changeante

Het centrale werk op dit programma met composities van Pécou is *Femme changeante, cantate des Quatre Montagnes* voor twee alten en instrumentaal ensemble. Het is een intensieve, meeslepende culturele dialoog

tussen de inheemse voorvaders van de Navajo Indianen. Voor deze compositie wordt de concertlocatie verdeeld in vier ruimten, die verwijzen naar de vier heilige bergen in het territorium van de Navajo's. De musici bewegen zich van de ene plaats naar de andere en leggen zo een cirkel af rond de twee solisten en het publiek. Muzikaal is het werk een eerbetoon aan de fascinerende healing-ceremoniën van de Navajo's die de *Hòzhó* moeten herstellen, een woord dat zich moeilijk laat vertalen maar dat staat voor harmonie, evenwicht en schoonheid. Voor de Navajo's kent gezondheid vele facetten: fysiek, mentaal, spiritueel en sociaal, waarbij net zozeer het individu genezen moet worden als de hele gemeenschap om tot een staat te komen waarin 'men voelt dat alles klopt'. De twee karakters, de Veranderende Vrouw en de Zon vertellen een mythologisch verhaal, waarbij ze gebruikmaken van gezangen en gebeden die het publiek toegang geven tot de spiritualiteit en de harmonie van deze oude cultuur. ❖

Thierry Pécou

Thierry Pécou (1965) studeerde piano aan het Conservatoire national de région de Paris en vervolgens orkestratie en compositie aan het Conservatoire national supérieur de musique. Tussen 1989 en 1997 was hij verschillende keren artist-in-residence in het Banff Centre for Arts and Creativity in Canada en in Casa de Velásquez in Madrid.

Al vroeg wilde Pécou zijn droom realiseren om 'de hele wereld te laten weerklinken'. Om muziek haar rituele functie terug te geven zocht hij contact met oude culturen, ver verwijderd van de westerse wereld. Hij kwam in contact met de Afro-Amerikaanse cultus, de Braziliaanse Candomblé en Amerikaans-Indiaanse sjamanistische rituelen en ontdekte dat het begrip van

*'Sommige mensen schrijven reisverslagen.
Thierry Pécou schrijft noten in plaats
van woorden en zet zijn reizen
om in partituren'.*

Le Monde, 2018

Thierry Pécou © Cyrille Guir

de rituele dimensie van muziek onlosmakelijk verbonden is met het lichamelijke gebaar: een enkel gebaar kan de uitwisseling van energie tussen musici en publiek op gang brengen. Dit komt duidelijk naar voren in enkele van zijn grote werken, waaronder *Symphonie de Jaguar, Passeurs d'eau, Outre-mémoire, l'Oiseau innumérable* en *Orquoy*. Ook andere invloedrijke culturen hebben zijn belangstelling, zoals het oude China, Tibet en het oude Griekenland. Werken als

Soleil rouge (concert voor trompet en orkest) en het rituele *La Voie de la Beauté* zijn sterk beïnvloed door de rituelen van de Navajo-indianen.

Thierry Pécou voert zijn eigen werk uit op piano, als solist, met kamermuziekensemble of met orkest. Hij is oprichter van Ensemble Variances. Hij ontving vele prijzen, is geregeld artist-in-residence in Frankrijk en daarbuiten. Zijn werken worden over de hele wereld uitgevoerd.

Femme changeante, cantate des Quatre Montagnes

Texte de Sylvie Blasco d'après des récits mythologiques et des chants du peuple Diné (Navajo)

Tekst van Sylvie Blasco, naar mythologische verhalen en gezangen van de Dineh, de Navajo-indianen.

Ohohohoho Héhehehéya héya
Ohohohoho Héhehehéya héya

Ohohohoho Héhehehéya héya
Ohohohoho Héhehehéya héya

CITATION N°1

Hozhone haaz'dlii (4x)

La beauté est tout autour de vous.

(cité par Sylvie Crossman, Hozho, Peintures de guérison des indiens Navajo, éd. Indigène 2002)

*Il y a longtemps, très longtemps,
Au commencement de notre monde,
Premier homme, né de l'union
des couleurs de l'aube et de la nuit,
Et Première femme, née de l'union des couleurs
du petit matin et de la fin de l'après-midi, aidés
par les Etres sacrés, firent quatre montagnes.*

CITAAT 1

Hozhone haaz'dlii (4x)

Schoonheid is overal om je heen.

*Lang, heel lang geleden,
aan het begin van onze wereld,
maakten de Eerste Man, geboren uit de eenwording
van de kleuren van de dageraad en de nacht,
en de Eerste Vrouw, geboren uit de eenwording van
de kleuren van de vroege ochtend en de schemering,
met de hulp van de Heilige Wezens, vier bergen.*

ALTSÉ HASTIIN

Je suis Altsé hastiin Premier homme,
le donneur de vie.

J'ai fixé Sisnaajini avec l'éclair,
Tsoodzil, avec un grand couteau de silex,
Dook'o'osliid, avec un rayon de soleil,
Dihé Ntsaa, avec un arc-en-ciel.

ALTSÉ HASTIIN

Ik ben Altsé hastiin, Eerste Man,
schenker van het leven.
Ik creëerde Sisnaajini met de bliksem,
Tsoodzil, met een groot vuurstenen mes,
Dook'o'osliid, met een zonnestraal,
Dihé Ntsaa, met een regenboog.

ALTSÉ ASDZAA

Je suis Altsé Asdzaa Première femme.
J'ai recouvert la montagne de l'est,
de la lumière de l'aurore,

ALTSÉ ASDZAA

Ik ben Adltsé Asdzaa, Eerste Vrouw.
Ik bedekte de Berg van het Oosten
met het licht van de dageraad,

Celle du sud,
de la lueur bleue de l'horizon,
Celle de l'ouest,
d'un nuage jaune du soir,
Celle du nord,
d'un voile d'obscurité.

CITATION N°2

« Les navajos vivent protégés par leurs montagnes sacrées, qui sont notre pensée, notre savoir, notre mode de vie, notre complétude. »

(Sam Begay in Moi, Sam Begay homme-médecine navajo, O.D. édition-Indiens de tous pays, 2010)

*The mountain to the East is Sisnaajini
It is standing out
The strong White Bead is standing out
A living mountain is standing out.
The mountain to the South is Tsoodzil
It is standing out
The strong Turquoise is standing out
A living mountain is standing out.
The mountain to the West is Dook'ooosli
It is standing out
The strong White Shell is standing out
A living mountain is standing out.
The mountain to the North is Dihé Ntasaa
It is standing out
The strong Jet is standing out
A living mountain is standing out.*

*(O'Bryan Ailee, Navajo Indian Myths,
Dover, New York, 1994)*

ALTSÉ ASDZAA ET ALTSÉ HASTIIN

Puis nous avons fait Ch'ool'i'i, la montagne que nous appelons aussi Gobernador Knob. Nous l'avons fixé à la terre avec un rideau de pluie et nous l'avons décoré de pollen.

*The earth has been laid down;
the earth has been laid down;
The earth spirit has been laid down,
The sacred words have been laid down;*

de Berg van het Zuiden
met het blauwe licht van de horizon,
de Berg van het Westen
met een gele wolk van de avond,
de Berg van het Noorden,
met een sluier van duisternis.

CITAAT 2

“De Navajo's leven beschermd door hun heilige bergen, die onze gedachte, onze kennis, onze manier van leven, onze heelheid zijn.”

*De berg van het Oosten is Sisnaajini
Hij springt in het oog
De sterke Witte Parel springt in het oog
Een levende berg springt in het oog.
De berg van het Zuiden is Tsoodzil
Hij springt in het oog
Het sterke Turkoois springt in het oog
Een levende berg springt in het oog.
De berg van het Westen is Dook'ooosliid
Hij springt in het oog
De sterke Witte Schelp springt in het oog
Een levende berg springt in het oog
De berg van het Noorden is Dihé Ntasaa
Hij springt in het oog
Het sterkte git springt in het oog.
Een levende berg springt in het oog.*

ALTSÉ ASDZAA EN ALTSÉ HASTIIN

Vervolgens hebben we Ch'ool'i'i gemaakt, de berg die we ook wel Gobernador Knob noemen. We hebben hem aan de aarde bevestigd met een regengordijn en we hebben hem versierd met stuifmeel.

*De aarde is bepaald;
de aarde is bepaald;
De geest van de aarde is bepaald,
De heilige woorden zijn bepaald;*

*The earth has been laid down; it has been made.
The sky has been set up; the sky has been set up;
Its top is clothed with all the heavenly bodies,
The sacred words have been set up;
The sky has been set up; it has been made.*

(Mélopee de la loge de sudation n°8, in Donald Sandner, Navajo Symbols of healing. A Jungian Exploration of Ritual, Image, and medicine, Healing Arts Press, 1979)

ALTSÉ HASTIIN

Je suis Altsé hastiin.
J'ai créé une grande partie de la terre.
Un nuage noir cache le sommet de Ch'ool'i'i.
En quatre jours, il a recouvert toute la montagne
et l'ouragan fait rage.
Enveloppé de mon chant,
je vais à la rencontre de ce nuage noir.
Je vais là où frappe l'éclair,
Là où l'arc-en-ciel touche la terre,
Je vais là où le nuage épais contraint la vue,
Là où la pluie en rideau éteint le jour.

CITATION N°3

« La médecine trouve son origine
dans les temps de la création. »
*(N. Zaballos, Le système de santé navajo,
éd. L'Harmattan 2009)*

ALTSÉ HASTIIN

Enveloppé de mon chant,
je gravis les pentes de Ch'ool'i'i.
J'entends les pleurs d'un petit enfant.

*Now on the summit of Gobernador Knob,
he found her, he found her, ni yo o (...)
he found Changing woman, ni yo o,
Now dark cloud, male rain, rainbow and collected
waters lay there when he found her.
Cornbeetle's frequent call with its pretty voice
lay there when he found her.
As long life-happiness he found her, ni yo o.

(Wyman Leland & Haile Berard, Blessing way,
Tucson, Arizona, 1970)*

*De aarde is bepaald, hij is gemaakt.
De lucht is opgericht; de lucht is opgericht;
Zijn hoogte is bekleed met alle hemellichamen,
De heilige woorden zijn opgericht;
De lucht is opgericht; hij is gemaakt.*

ALTSÉ HASTIIN

Ik ben Altsé hastiin.
Ik heb een groot deel van de aarde geschapen.
Een zwarte wolk bedekt de top van Ch'ool'i'i.
In vier dagen heeft hij de hele berg bedekt
en de storm woedt.
Omhuld door mijn gezang,
ga ik de zwarte wolk tegemoet.
Ik ga naar waar de bliksem toeslaat,
waar de regenboog de aarde raakt,
Ik ga naar waar de dikke wolk het zicht belemmert,
Daar waar het regengordijn de dag uitdooft.

CITAAT 3

“De geneeskunde vindt zijn oorsprong
in de tijd van de schepping.”

ALTSÉ HASTIIN

Omhuld door mijn gezang,
beklim ik de hellingen van Ch'ool'i'i.
Ik hoor het wenen van een klein kind.

*En op de top van Gobernador Knob,
vond hij haar, hij vond haar, ni yo o (...)
hij vond Veranderende Vrouw, ni yo o,
En donkere wolk, mannelijke regen, regenboog
en verzamelde wateren lagen waar hij haar vond.
Cornbeetle's* herhalende roep met zijn mooie stem
lag daar toen hij haar vond.
Als levenslang geluk vond hij haar, ni yo o.*

* insect met symbolische rol bij Navajo-indianen

ASDZAA NADLEEHE

Me voilà, Asdzaa nadleehé Femme Changeante,
nourrie de pollen de maïs
et de rosée des plus belles fleurs.
Sur un rocher de Ch'ool'i'i,
avec pour compagnie le bleu du
ciel, l'eau et le vent, j'ai senti la chaleur du soleil
glisser au plus profond de mon corps.
Je suis devenue femme.
Mère de Naayéé'neizghani,
le Tueur-des-monstres et de Tobajish chini,
Celui-qui-est-né-de-l'eau, me voilà aujourd'hui,
sur ce même rocher de Ch'ool'i'i, j'attends...

JOHONAA'EI

Johonaa'ei le Soleil, j'arrive!
De la maison des lames de silex,
De la maison des lames effilées
et des couteaux pointus,
De la maison des lames jaunes,
De la maison céleste des lames,
j'arrive pour te prendre dans mes bras.
Viens dans mes bras!

ASDZAA NADLEEHE

Que dis-tu là?

JOHONAA'EI

Je te veux. Viens dans mes bras!
Viens avec moi à l'ouest!

ASDZAA NADLEEHE

Pas question! De quel droit me demandes-tu ça?

JOHONAA'EI

J'ai donné à tes fils les armes nécessaires
pour combattre les monstres
et libérer ce monde.
Ça mérite bien une récompense?

ASDZAA NADLEEHE

Je ne t'ai rien demandé. Je n'ai aucune dette envers toi.

JOHONAA'EI

Notre fils m'avait promis que tu me suivrais.
Viens dans mes bras!

ASDZAA NADLEEHE

Daar ben ik, Asdzaa nadleehé, Veranderende Vrouw,
gevoed met pollen van maïs
en dauw van de mooiste bloemen.
Op een rots van Ch'ool'i'i,
in gezelschap van het blauw van de lucht,
het water en de wind, voelde ik de warmte van de
zon in het diepst van mijn lichaam binnendringen.
Ik ben vrouw geworden.
Moeder van Naayéé'neizghani,
de Moordenaar van monsters en van Tobajish Chini,
Hij die uit het water geboren is, hier ben ik vandaag,
op dezelfde rots van Ch'ool'i'i, en ik wacht...

JOHONAA'EI

Johonaa'ei de Zon, ik kom er aan!
Van het huis van de vuurstenen messen,
Van het huis van de geslepen bladen
en de scherpe messen,
Van het huis van de gele bladen,
Van het hemelse huis van de bladen,
kom ik om je in mijn armen te nemen.
Kom in mijn armen!

ASDZAA NADLEEHE

Wat zeg je daar?

JOHONAA'EI

Ik wil jou. Kom in mijn armen!
Kom met mij naar het westen!

ASDZAA NADLEEHE

Geen sprake van! Welk recht heb je me dat te vragen?

JOHONAA'EI

Ik gaf jouw zonen de wapens die ze nodig hadden
om de strijd aan te gaan met de monsters en deze
wereld te bevrijden.
Ik neem aan dat dat wel een beloning waard is?

ASDZAA NADLEEHE

Ik heb je niets gevraagd. Ik ben je niets verschuldigd.

JOHONAA'EI

Onze zoon beloofde me dat je me zou volgen.
Kom in mijn armen!

ASDZAA NADLEEHE

Pas question! Qu'ai-je à faire des promesses
que je n'ai pas faites moi-même!

CITATION N°4

« (...) Je fais partie de femme changeante,
elle me recrée. »

*(Sam Begay in Moi, Sam Begay homme-médecine
navajo, O.D. édition-Indiens de tous pays, 2010)*

JOHONAA'EI

S'il te plaît, viens avec moi! Je me sens si seul
tout le jour dans l'immensité du ciel,
si seul la nuit... A l'Ouest, nous construirons un
foyer. A quoi sert un mâle sans femelle?
A quoi servons-nous, l'un sans l'autre?

ASDZAA NADLEEHE

A l'ouest, je veux une maison aussi belle que la
tienne, une maison flottant sur des eaux d'un bleu
profond avec tout autour des pierres dont la beauté
puisse me réjouir : des coquillages blancs et des
coquilles d'ormeau, des agates, des jais, des turquois-
ses... Et des animaux pour me tenir compagnie...

JOHONAA'EI

Que dis-tu là?
Pourquoi dois-je te donner tout cela?

ASDZAA NADLEEHE

Tu es un mâle, je suis une femelle.

JOHONAA'EI

Je suis du ciel, mon éclat est immuable.

ASDZAA NADLEEHE

Je suis de la terre,
mon vêtement sans cesse se transforme;
jeune fille au printemps, adulte en été,
femme mûre à l'automne et vieille femme en hiver.

JOHONAA'EI

Tu restes immobile alors que je me déplace.

ASDZAA NADLEEHE

Geen sprake van! Wat heb ik te maken met beloften
die ik niet zelf gemaakt heb!

CITAAT 4

"(...) Ik maak deel uit van Veranderende Vrouw,
zij herschept mij."

JOHONAA'EI

Alsjeblieft, kom met me mee! Ik voel me zo alleen
de hele dag in de onmetelijkheid van de hemel,
zo alleen in de nacht... In het Westen zullen we een
huis bouwen. Waartoe dient een man zonder vrouw?
Wat hebben we voor nut, zonder elkaar?

ASDZAA NADLEEHE

In het Westen wil ik een huis zo mooi als het jouwe,
een huis dat drijft op diep-blauwe wateren
omgeven door stenen waarvan de schoonheid
me zal bekoren: witte schelpen en abalone
schelpen, agaat, git, turkoois...
En dieren om me gezelschap te houden...

JOHONAA'EI

Wat zeg je daar?
Waarom moet ik je dat allemaal geven?

ASDZAA NADLEEHE

Jij ben een man, ik ben een vrouw.

JOHONAA'EI

Ik ben van de lucht, mijn schittering is onveranderlijk.

ASDZAA NADLEEHE

Ik ben van de aarde,
mijn kleed verandert voortdurend;
jong meisje in de lente, volwassen in de zomer,
rijpe vrouw in de herfst en oude vrouw in de winter.

JOHONAA'EI

Jij blijft onbeweeglijk, terwijl ik me verplaats.

ASDZAA NADLEEHE

Nous sommes différents mais égaux.

ASDZAA NADLEEHE ET JOHONAA'EI

Soyons solidaires,
De l'harmonie entre nous
dépend celle de l'univers.

JOHONAA'EI

Viens dans mes bras!

ASDZAA NADLEEHE

Oui, dans tes bras.

CITATION N°5

« Nos grandes cérémonies sont d'abord des enseignements, de véritables expériences de savoir. »
(Harry Walters in Hozho, Peintures de guérison des indiens Navajo, éd. Indigène 2002)

*E ne ya ye
it so happens that it's I who started out,
'a-a-a, 'e-e-ye-ye
Now having ascended First Mountain,
Now having ascended Second mountain,
Now having ascended Third mountain,
Now having ascended Fourth mountain,
I started out to a place below the west,
at the end of the earth,
at the end of the sky,
as far as the moon goes,
I started out.
Now I have arrived,
Now I have arrived,
Truly, to a place below the west,
at the end of the earth,
at the end of the sky,
as far as the moon goes.*

(Wyman Leland & Haile Berard, Blessing way,
Tucson, Arizona, 1970)

ASDZAA NADLEEHE

We zijn verschillend, maar gelijken.

ASDZAA NADLEEHE EN JOHONAA'EI

Laten we schouder aan schouder staan,
van de harmonie tussen ons
hangt de harmonie van het heelal af.

JOHONAA'EI

Kom in mijn armen!

ASDZAA NADLEEHE

Ja, in je armen.

CITAAT 5

“Onze grote ceremonies zijn in de eerste plaats onderricht, werkelijke ervaringen van het weten.”

*E ne ya ye
het liep zo dat ik het was die vertrok,
'a-a-a, 'e-e-ye-ye
Nu ik de Eerste Berg opgegaan ben,
Nu ik de Tweede Berg opgegaan ben,
Nu ik de Derde Berg opgegaan ben,
Nu ik de Vierde Berg opgegaan ben,
ben ik vertrokken naar een plaats onder het westen,
aan het eind van de aarde,
aan het eind van de hemelen,
zo ver als de maan gaat,
Ik ben vertrokken.
Nu ben ik aangekomen,
Nu ben ik aangekomen,
Waarlijk, op een plaats onder het westen,
aan het eind van de aarde,
aan het eind van de hemelen,
zo ver als de maan gaat.*

ASDZAA NADLEEHE

Dans ma solitude à l'ouest,
 j'ai pris un peu de terre, un peu de peau
 de chacune de mes aisselles,
 un peu de peau d'entre mes omoplates,
 un peu de peau de ma poitrine et j'ai chanté.
 Ainsi est né le peuple de la surface de la terre.
 Ainsi sont nés les clans de la Haute-Maison,
 de l'Eau amère, de la grande Eau
 et de la Boue.

CITATION N°6

« Hozho est un état intérieur qui surgit
 quand tout est à sa juste place. »
 (Harry Walters in *Hozho, Peintures de guérison
 des indiens Navajo*, éd. Indigène 2002)

*It is lovely indeed, it is lovely indeed,
 it is lovely indeed, It is lovely indeed,
 it is lovely indeed,
 I, I am the spirit within the earth;
 It is lovely indeed, (3x)
 The feet of the earth are my feet;
 It is lovely indeed, (3x)
 The legs of the earth are my legs;
 It is lovely indeed, (3x)
 The bodily strength of the earth is my bodily strength;
 It is lovely indeed, (3x)
 The thoughts of the earth are my thoughts;
 It is lovely indeed, (3x)
 The voice of the earth is my voice;
 It is lovely indeed, (3x)
 The feather of the earth is my feather;
 It is lovely indeed, (3x)
 All that belongs to the earth belongs to me;
 It is lovely indeed, (3x)
 All that surrounds the earth surrounds me;
 It is lovely indeed, (3x)
 I, I am the sacred words of the earth;
 It is lovely indeed (8x).*

*(Mélopée de l'esprit de la terre n°12, in Donald
 Sandner, Navajo Symbols of healing. A Jungian
 Exploration of Ritual, Image, and medicine,
 Healing Arts Press, 1979)*

ASDZAA NADLEEHE

In mijn eenzaamheid in het westen,
 heb ik wat aarde genomen,
 een beetje huid van mijn beide onderarmen,
 een beetje huid van tussen mijn schouderbladen,
 een beetje huid van mijn borst en ik zong.
 En zo werd het volk van de oppervlakte van de
 aarde geboren. En zo is de stam geboren van het
 Hoge Huis, en van het Bitter Water, en van het Grote
 Water, en van de Modder.

CITAAT 6

“Hozho is een innerlijke toestand die optreedt
 wanneer alles op de juiste plaats staat.”

*Het is inderdaad lieflijk, het is inderdaad lieflijk,
 het is inderdaad lieflijk, het is inderdaad lieflijk,
 het is inderdaad lieflijk,
 Ik, ik ben de geest in de aarde;
 Het is inderdaad lieflijk,
 De voeten van de aarde zijn mijn voeten;
 Het is inderdaad lieflijk,
 De benen van de aarde zijn mijn benen;
 Het is inderdaad lieflijk,
 De lichaamskracht van de aarde is mijn lichaamskracht;
 Het is inderdaad lieflijk,
 De gedachten van de aarde zijn mijn gedachten;
 Het is inderdaad lieflijk,
 De stem van de aarde is mijn stem;
 Het gevleugelte van de aarde is mijn gevleugelte;
 Het is inderdaad lieflijk,
 Al wat de aarde behoort, behoort mij toe;
 Het is inderdaad lieflijk,
 Al wat de aarde omringt, omringt mij;
 Het is inderdaad lieflijk,
 Ik, ik ben het heilige werk van de aarde;
 Het is inderdaad lieflijk.*

Ensemble Variances

Ensemble Variances werd in 2009 opgericht door de Franse componist en pianist Thierry Pécou met de bedoeling moderne muziek te verbinden met hedendaagse humanitaire en ecologische thema's. Met gebruikmaking van de kracht van muziek roept Ensemble Variances op tot sociaal activisme. Op deze manier wil het ensemble nieuw publiek in contact brengen met hedendaagse muziek. Het leidde tot optredens in Wigmore Hall, Cité de la Musique (Parijs), Festival Présences van Radio France, het Auditorium in Lyon, de Musikfestspiele Potsdam, het Lux Aeterna Festival van de Elbphilharmonie in Hamburg, Music on Main (Vancouver) en het Detroit Institute of Arts. De filosofie van het ensemble is geïnspireerd op het werk van de – in Martinique geboren – Franse filosoof en dichter Édouard Glissant, die oproept tot culturele diversiteit. De theatrale en muzikale voorstellingen van Ensemble Variances zijn geïnspireerd op de cultuur van Amerikaanse Indianen en Afro-Amerikanen.

Ensemble Variance en Thierry Pécou zijn gevestigd in Rouen, in het hart van Normandië.

Thierry Pécou · componist, dirigent en pianist
zie pagina 2

Katarina Livljanić · mezzosopraan

Zangeres en musicologe Katarina Livljanić is gespecialiseerd in middeleeuwse muziek. Na haar studies aan het conservatorium van Zagreb (Kroatië), vestigt ze zich in Frankrijk waar zij haar studies zang en middeleeuwse muziek voortzet. Zij is doctor in de muziekwetenschap en lector aan de Sorbonne in Parijs. In 1997 richt zij het ensemble Dialogos op, waarvan zij artistiek leider is. Met dit ensemble brengt ze middeleeuws repertoire met veel aandacht voor het theatrale aspect van deze muziek.

Aan de universiteit van Limerick (Ierland) richt ze een programma op rond de uitvoeringspraktijk van eenstemmige middeleeuwse liederen.

Ensemble Variances © Charlotte Abramow

Verscheidende malen was ze artist-in-residence aan Harvard University (VS). In 2007 was ze met Benjamin Bagby 'Cornille Visiting Professor' aan het Wellesley College (VS). In gerenommeerde bladen publiceert ze artikelen over de uitvoeringspraktijk van het middeleeuwse vocale repertoire. Ze was gast-artistiek leider van het Festival Oude Muziek Utrecht (2002) en artist-in-residence in Laus Polyphoniae in Antwerpen (2012). Verscheidende universiteiten nodigden haar uit voor masterclasses, zoals Schola Cantorum Basiliensis, Fondazione Cini en Boston University.

Met ingang van september 2019 is zij aangesteld als zangdocent aan de afdeling Middeleeuwen/Renaissance van de Schola Cantorum Basiliensis.

In 2016 ontving zij van de Franse regering de titel 'Chevalier des Arts et des Lettes'.

Als soliste voert ze geregeld hedendaags repertoire uit in samenwerking met de Kroatische pianist Danijel Detoni en met Ensemble Variances.

Irina de Baghy · mezzosopraan

Mezzosopraan Irina de Baghy studeerde in Canada en trok vervolgens naar Europa waar zij studeerde aan conservatoria in Parijs en Basel. Daarna volgde zij lessen bij onder anderen Jennifer Larmore, Theresa Berganza, Natalie Stutzman en René Jacobs.

Ze vertolkte operarollen van Mozart tot Wagner. Recentelijk zong ze Ragonde (in *Le Comte Ory* van Rossini) bij de opera van Malmö en Arsace (*Semiramide* van Rossini) bij de Koninklijke Opera van Kopenhagen. In Frankrijk zong ze Rita (in *La verbena de la Paloma* van Tomás Bretón) en de wereldpremière van Thierry Pécou's *Rêve de Carnavalat* bij de opera van Reims. Ze zong ook de titelrol in Bizets *Carmen* en Suzuki in Puccini's *Madame Butterfly* bij de opera van Freiburg (Zw) en het Saint Céré zomerfestival (Fr.).

In 2009 won Irina de Baghy de eerste prijs van het Internationale Nadia en Lili Boulanger Piano-Zangconcours. Recent vertolkte ze de *Wesendonckliederen* van Wagner met het Orchestre Secession en Chaussons *Chanson perpetuelle* met het Quatuor Girard in het Festival de Paques de Deauville. Met het Ensemble de Basse Normandie bracht ze een programma met Broadway-liederen en een programma met de *Old American Songs* van Copland.

Ook zingt Irina de Baghy geregeld hedendaags repertoire. Zo zong ze Marilyn in Ming Jung Woo's opera *Shanti-Intra* en werkte ze mee aan Thierry Pécou's *Voix Marines* en zijn *Symphonie du Jaguar*.

Katarina Livljanić

Irina de Baghy © John Seigner

❖ La Compagnia del Madrigale
zaterdag 21 september · 20.00 - 21.00 uur
THEATER AAN HET VRIJTHOF · € 20

Palestrina Stanze sopra la Vergine del Petrarca
Monteverdi Stabat virgo Maria | Pulchrae sunt genae
tuae | Iam moriar mi fili (Pianto della Madonna)

Petrarca's beroemde 14de-eeuwse dichtbundel *Canzoniere* mondt uit in een lofzang op Maria: elf geestelijke sonnetten die elk openen met de aanroeping 'Vergine'. De eerste acht heeft Palestrina op muziek gezet. La Compagnia del Madrigale combineert deze cyclus met geestelijke teksten op wereldlijke melodieën van Monteverdi, waaronder de beroemde klaagzang van Ariadne.

❖ Cappella Amsterdam
m.m.v. VU-Kamerkoor *
Krista Audere · dirigent
Maartje van de Wetering · voordracht
zondag 22 september · 15.00 - 16.30 uur
ONZE LIEVE VROUWEBASILIEK · € 20

Ton de Leeuw Prière

Arvo Pärt And I heard a voice...

Alfred Schnittke Three Sacred Hymns

Arvo Pärt Gebed na de Kanon (uit Kanon Pokajanen)

Pēteris Vasks Pater noster

Kristis Auznieks Song of Myself *

Cappella Amsterdam, een van de vocale topensembles van Nederland, wordt internationaal veelvuldig uitgenodigd en gelauwerd. Onder leiding van de jonge Krista Audere, opgegroeid in de rijke Letse koorcultuur, vertolkt het ensemble muzikale smeebeden in de vorm van intieme liefdesbrieven, met werken van Pärt, Vasks, Auznieks, Schnittke en De Leeuw.

Actrice Maartje van de Wetering draagt gedeelten voor uit briefwisselingen tussen onder anderen Jean-Paul Sartre en Simone de Beauvoir, Johnny Cash en June Carter en van Beethoven aan zijn 'eeuwige geliefde'.

Dit concert wordt opgenomen voor uitzending door de NTR op een nog te bepalen datum in het programma Avondconcert op NPO Radio 4 | zie www.nporadio4.nl.

MUSICA SACRA MAASTRICHT IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Filmselectie i.s.m. Lumière.

DIRECTEUR BESTUURDER Jean Boelen, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht
PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (voorzitter); Jos Leussink (adviseur); Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Susanne van Els, Bas Geerts en Lieke Wijnia
RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (voorzitter), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser en Eddy Klomp

PROJECTLEIDING & FONDSNWERVING Fons Dejong **MARKETING & PUBLICITEIT** Hetty van Dongen **PRODUCTIE** Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzter, Sylvester Beelaert en Fons Dejong **VORMGEVING** Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Rondon **FACILITAIR** Nandi Nijsten **FINANCIËN** Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof, de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-) locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren. **MEDIAPARTNERS** NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding www.musicasacramaastricht.nl/vriend.

STICHTING MUSICA SACRA Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht
info@musicasacramaastricht.nl • www.musicasacramaastricht.nl

[f facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht) • [@FestivalMSM](https://twitter.com/FestivalMSM) | #MSM2019